

Passejar pels passadissos de la Facultat de Ciències Humanes i Socials i traspasar el llindar del Laboratori d'Arqueologia de la Universitat Jaume I suposa iniciar un viatge a través del temps, i no en sentit figurat, sinó pràcticament real, ja que les parets d'aquest estret espai d'investigació i docència acullen restes prehistòriques amb més de 12.000 anys d'antiguitat, veritables

tresors que permeten conèixer com eren i com vivien els nostres avantpassats. La investigació que es porta a terme en aquest laboratori se centra en la recerca dels orígens de l'ésser humà, en la seua història més profunda, i suposa la continuació del treball de camp que es desenvolupa en diversos jaciments arqueològics de les comarques castellanenques.

Cercant els orígens

FOTOS: A. PRADAS

▲ La catedràtica Carme Olària treballant al Laboratori d'Arqueologia.

Una investigació demostra el caràcter autòcton de l'art rupestre

Una de les investigacions més destacades del Laboratori d'Arqueologia Preshistòrica de la Universitat Jaume I està relacionada amb la datació de l'art rupestre llevantí i, en especial, amb l'estudi dels orígens d'aquesta manifestació plàstica, que la professora Olària considera una continuació del magdalenien. En la seua opinió, l'art llevantí segueix la tradició artística anterior, però incorporant la figura humana perquè la societat ha passat de clan a tribu. El treball d'excavació que va començar el 2003 al jaciment de la Cova Fosca, a la comarca de l'Alt Maestrat, i que va permetre trobar un esquelet humà prop dels abrics pictòrics ha obert una interessant línia de recerca sobre la cronologia de l'art rupestre llevantí. Segons la

professora Olària, els resultats de la Cova Fosca permeten situar la data d'inici de l'art rupestre llevantí tres mil anys abans que les hipòtesis inicials. El fet que s'hagen trobat mostres lligades a aquest art associades a l'esquelet humà, que té una antiguitat -segons la datació per radiocarboni- de 12.000 anys, obliga a reconsiderar els orígens d'aquest tipus de manifestacions artístiques, que fins ara es dataven fa 9.000 anys. D'aquesta manera, les investigacions desenvolupades en aquest laboratori de l'UJI han permès desmuntar les hipòtesis que consideraven l'art llevantí com a fruit de les influències d'altres poblacions procedents de la Mediterrània oriental i demostren que va ser la població prehistòrica autòctona la que va pintar els primers abrics.

El Laboratori d'Arqueologia investiga com eren els primers castellonencs

FRANCISCO FERNÁNDEZ BELTRÁN
El Laboratori d'Arqueologia sorgeix amb el Col·legi Universitari de Castelló (CUC) i en els seus orígens es concep com un espai per a l'exercici de pràctiques per part de l'alumnat, encara que també es va utilitzar com a aula experimental i va acollir diversos curssets que van versar sobre "Arqueozoologia", "Estudi ceràmic" i "Anàlisi lítica". Amb la creació de la Universitat Jaume I, en la dècada dels 90, el laboratori canvia la seua funció inicial i es converteix en el lloc en el qual s'imparteixen classes pràctiques de les assignatures "Arqueologia prehistòrica", "Art rupestre" i "Cultura cèltica", a més de ser utilitzat com a laboratori d'estudi de materials d'excavacions.

En l'actual Facultat de Ciències Humanes i Socials de la Jaume I, el Laboratori d'Arqueologia Prehistòrica ocupa un espai en el mòdul departamental format per un seminari reduït des del qual es pot accedir a un despatx annex i a una habitació on es porta a terme el treball de neteja i consolidació amb materials químics de les restes recuperades. La directora del laboratori, la catedràtica de Prehistòria Carme Olària, treballa ara fonamentalment en dos jaciments arqueològics de la província de Castelló, el de Cova Fosca, datat en el 12.300 BP (*before present*, o abans del present; és a dir, abans del 1950 de la nostra era) i el del Cingle del Mas Nou, del 7.000 BP, ambdós a Ares del Maestrat. També són importants els treballs que ha desenvolupat a la Cova Matutano, a Vilafamés, on està prevista fins i tot la construcció d'un museu en un antic molí d'oli que permetrà donar a conèixer les restes recuperades.

El treball arqueològic és "lent, però apassionat", segons assegura Olària, qui descriu les jornades d'excavació com maratonianes, amb sessions que s'inicien a les 8 del matí i no conclouen fins a 10

hores després, o fins i tot 12, sobretot a l'estiu, quan el dia allarga i permet treballar amb llum solar fins a última hora de la vesprada. Les labors d'excavació, que són les que més temps requereixen, exigeixen també que es documenten de manera precisa tots les restes que es troben, amb indicació exacta del lloc i de la cota de profunditat en què es trobaven, per a la qual cosa es realitzen lectures topogràfiques i s'apunten en el diari d'excavacions les diferents troballes, amb el dibuix fins i tot de la planta corresponent.

El material que es recupera en aquestes excavacions s'emmagatzema segons la seua naturalesa (ossos d'animals, humans, indústria lítica, ceràmica, pedres d'interès...) i es trasllada en caixes, prèviament embolicat en paper de bombolles, per a la seua recuperació i estudi en el laboratori. Una vegada és al campus, comença la labor d'estudi i catalogació de les restes. El primer pas és desempaquetar els materials i rentar les restes amb acetona per alliberar-les de la pols acumulada que s'arriba quasi a fusionar amb les peces. Després, s'aplica tolmene, una espècie de vernís, per a ajudar a la seua conservació. Una vegada nets, es revisen els números de l'inventari que s'ha realitzat a peu d'excavació i, si escau, es realitza un de nou. Es porta a terme un registre informàtic dels materials, juntament amb una descripció i una fotografia de cadascun. Una vegada finalitzada aquesta tasca, s'estudien estadísticament els materials, es deriven determinades peces a altres laboratoris per a un estudi més específic, i quan es disposa de tots els informes interns i externs es porta a terme el treball conclusiu que, després d'anys de treball, pot donar motiu a una publicació que pugui aportar més llum sobre com era la vida dels primers pobladors de la província de Castelló.

F. F. BELTRÁN

Carme Olària i Pujoles, catedràtica de Prehistòria de la Universitat Jaume I, és una investigadora que viu amb passió el seu treball i que té la capacitat de contagiar aquest entusiasme a tot aquell que vulga escoltar-la. Tota una vida dedicada a l'estudi arqueològic de les comarques de Castelló no ha mermat el més mínim la curiositat d'aquesta dona menuda però d'una vitalitat i una força intel·lectual gegantines, que va ser capaç fins i tot de convèncer l'exconseller d'Educació i Cultura Esteban González Pons que havia de visitar el seu jaciment a la Cova Fosca només amb la lliçó que va oferir durant l'acte acadèmic d'inici del curs 2003-04. El seu compromís amb la recerca prehistòrica, compartit amb el seu company sentimental, el doctor Francesc Gusi, director del Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Castelló, l'ha portada a desenvolupar una intensa tasca d'investigació, que va iniciar el 1975, amb els seus primers treballs a la Cueva de los Botijos i de la Zorrera, a Benalmádena (Màlaga), per a concentrar-se a partir de la dècada dels 80 en les comarques de Castelló.

El darrer fruit d'aquests llargs anys de treball ha sigut la publicació *Un passeig per la prehistòria. Guia de l'art rupestre llevantí de Castelló*, una obra de referència amb descripció dels 70 abrics castellonencs que contenen mostres d'aquest art declarat per la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat i que ha sigut editada per Publicacions de la Universitat Jaume I.

Juntament amb la prehistòria, la professora Carme Olària és una investigadora compromesa amb els estudis de gènere. Membre del Seminari d'Investigació Feminista, és secretària del patronat de la Fundació Isonomia per a la Igualtat d'Oportunitats i ha sigut la directora del primer programa de doctorat interuniversitari valencià d'estudis de gènere que va implantar la Universitat Jaume I juntament amb la Universitat d'Alacant. Ha desenvolupat una llarga lluita per a avançar en els estudis de gènere a la Jaume I i també a altres universitats, i, a més, ha sabut lligar les seues dues passions investigadores amb treballs sobre les condicions de les dones en l'antiguitat i el seu paper en les societats prehistòriques i en l'art.

En opinió d'Olària, durant la dictadura franquista hi va haver un corrent que defenia que tot procedia d'Àfrica, la qual cosa en part és certa, però en part no, i que va comportar com a reacció la visió que tots els avanços culturals van ser un préstec d'Orient. Davant d'aquest plantejament reduccionista, la catedràtica de Prehistòria de l'UJI reivindica l'art rupestre llevantí com una manifestació pròpia de les poblacions autòctones, que van intentar donar així respostes als interrogants del món on vivien.

Una altra de les grans aportacions d'aquest laboratori a l'arqueologia prehistòrica va ser el descobriment al cingle del Mas Nou, a Ares del Maestrat, de l'enterrament neolític millor conservat d'Europa, amb una antiguitat de 7.000 anys i un total de set esquelets humans recuperats, alguns en un estat magnífic de conservació.

▲ Portada del llibre i foto de l'excavació realitzada al Mas Nou.